

Mısırlı Kâfîlerin Mücevved Tilâvetlerinin Metro-Ritmik Karakteri

The Metro-Rhythmic Character of Mujawwad Recitations of the Egyptian Reciters

Dr. Muhammed Recai ÇİFTÇİ

Diyamet İşleri Başkanlığı

Dr., Presidency of Religious Affairs, Ankara, Turkey.

muhammedrecai@gmail.com

 0000-0003-0915-982X

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received

Kabul Tarihi / Accepted

Yayın Tarihi / Published

23 Mayıs / May 2021

28 Ağustos / August 2021

23 Eylül / September 2021

Atıf Bilgisi / Cite as:

Çiftçi, Muhammed Recai. "Mısırlı Kâfîlerin Mücevved Tilâvetlerinin Metro-Ritmik Karakteri", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (Eylül 2021), 112-132.

<http://doi.org/1051702/esoguifd.941226>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi /Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Theology Bütün hakları saklıdır. / All right reserved. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esoguifd>

CC BY-NC 4.0 This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Etik Beyanı / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu, yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği ve bu araştırmanın desteklenmesi için herhangi bir dış fon almadıkları yazar tarafından beyan olunur / It is declared by the author that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study; that all the sources used have been properly cited; that no external funding was received in support of the research.

Mısırlı Kârîlerin Mücevved Tilâvetlerinin Metro-Ritmik Karakteri

Öz ► Mısır, İslam dünyasında Kur'an tilâveti için dikkate değer ve seçkin bir merkez konumunda bulunmaktadır. Bu coğrafyada yetişen kudretli okuyucuların bütün dünyada şöhret kazandığı görülmektedir. Abdüssamed, Husarî, Minşâvî, Muhammed Rif'at, Mustafa İsmâil ve Şa'sâî gibi isimlerin de arasında bulunduğu kârîlerin tilâvetleri, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında daha çok radyo ve kaset gibi teknolojilerle dünya müslümanlarına ulaşma imkanı bulmuştur. Mısırlı okuyucuların okuyuşları, hız karakteri, melodik yapı ve sunum gibi ön plana çıkan bazı dinamiklere bağlı olarak iki kategoride şekillenmektedir. Murattel ve mücevved olarak isimlendirilen bu okuyuşların sunum ve melodik yapı gibi özellikleri batıdaki çeşitli araştırmalarda analiz edilmiş olsa da, zamansal ve metro-ritmik özelliklerinin inceleme konusu yapılmadığı anlaşılmaktadır. Mücevved okuyuşların analiz edileceği bu araştırmanın amacı, öncelikle Mısır'da iki kategoride şekillenen okuyuşlar arasında etraflı bir karşılaştırma yapılmasına imkan tanıyacak ön adımları atmak, daha sonra da bu okuyuşlarla ülkemizdeki okuyuşların benzeşen ve ayrışan yönlerinin ortaya konulmasına imkan tanımaktır. Bu araştırmada Abdüssamed, Husarî, Minşâvî, Muhammed Rif'at, Mustafa İsmâil ve Şa'sâî'nin Fâtiha sûresi okuyuşları analiz edilmiştir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde okuyuşların büyük oranda benzeştiği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Din Musikisi, Mısır, Kur'an, Mücevved, Seyir, Metro-Ritmik.

The Metro-Rhythmic Character of Mujawwad Recitations of the Egyptian Reciters

Abstract ► It is a remarkable and distinguished center for Qur'an recitation in the Islamic world of Egypt. It is seen that powerful reciters who grew up in this geography gained fame all over the world. Especially in the second half of the 20th century, the recitings of the reciters, including names such as Abdüssamed, Husari, Minşâvî, Muhammed Rif'at, Mustafa İsmâil and Şa'sâî, had the opportunity to reach Muslims of the world with technologies such as radio and cassettes. The recitings of the Egyptian reciters is shaped in two categories, depending on some dynamics that come to the fore, such as the tempo, melodic structure and presentation. Although the features such as presentation and melodic structure of these recitings, which are named as *morattal* and *mujawwad*, had been analyzed in various studies in the west, it is understood that their temporal and metro-rhythmic properties were not subject to examination. The purpose of this study, in which mujawwad recitings will be analyzed, is to first take the preliminary steps that will allow a comprehensive comparison between the recitings shaped in two categories in Egypt, and then to reveal the similar and divergent features of the recitings in our country with these recitings. In this research, the recitings of Abdüssamed, Husari, Minşâvî, Muhammed Rif'at, Mustafa İsmâil and Şa'sâî *Surah al-Fatiha* were analyzed. When the data obtained were evaluated, it was revealed that the readings were mostly similar.

Keywords: Turkish Religious Music, Egypt, Qur'an, Mujawwad, Tempo, Metro-Rhythmic.

Giriş

Mısır, özellikle 20. yüzyılın son yarısıyla birlikte Kur'an tilâveti konusunda bütün müslümanlar için büyük öneme sahip bir ülke haline gelmiştir. Bu coğrafyada yetişen kârîlerin kendine has tarzları ile gerçekleştirmiş oldukları Kur'an tilâvetleri önceleri radyo yayınları ile kitlelere ulaşmakta iken, sonraları ise her dinleyicinin münferit bir yayıncı olmasına imkan sağlayan kaset teknolojisi ile kalıcı bir ulaşılabilirlik kazanmıştır. 21. yüzyılın başlarına gelindiğinde, dijitalleşen

dünyanın insanlığa sunduğu imkanlara paralel olarak dünyanın herhangi bir yerindeki Kur'an okuyuşuna müslümanların anlık ulaşma imkanına sahip olduğu görülmektedir.

Bir devlet politikası olarak da tanıtılıp yaygınlaştırılmasına önem verildiği anlaşılan Mısırlı okuyucuların kendine has Kur'an tilâvet modellerinin, okuyucuların İslam ülkelerine yaptıkları seyahatlerle de şöhret kazandığı anlaşılmaktadır.

Mısır'da murattel ve mücevved olmak üzere iki tür okuyuş modelinin geçerli ve uygulanabilir olduğu görülmektedir. Namaz ibadetinde ve pedagojik yönüyle Kur'an'ın eğitim süreçlerinde yer bulan murattel okuyuş, melodik açıdan sadeliği, tempo düzeyi itibarıyla de hızlı karakteri ile ön plana çıkmaktadır.

Mücevved okuyuş biçiminin en belirgin tarafı ise hız özelliklerinin oldukça ağır bir karakter taşıması ile zengin ve ağırlıklı bir müziksel icra alanına yer açmasıdır. Bunun yanında hem cümlelerin hem de duraklamaların daha uzun tutulması göze çarpar. Melizmatik melodilere yer verilir. Buna karşılık metinsel netliğin zayıflayabildiği görülür. Öğrenim süreçlerinde kullanıma uygun değildir. Seyirdeki yavaşlık, sesi karmaşıklaştıran slayt ve tril gibi çeşitli ses süslemelerine imkan tanır.¹ Müzik/makam bilgisinin yanında etkili doğaçlama becerilerini gerektiren bir stil olarak göze çarpar. Tekrarlamaların büyük yer bulduğu bu okuyuş modelinde dinleyicilerden de geri dönüşler görülür. Okuyucu ile dinleyiciler arasındaki sıcak iletişim ve etkileşim bu modelde ön plana çıkmaktadır.

Mısır'ın Kur'an tilâvet kültüründeki canlılık, mücevved okuyuş modeli üzerinden okunabilmektedir. Kâriilerin okuyuşları, dinleyiciler tarafından ellerinde tuttıkları bir kayıt cihazı ile kaydedilmekte², dinleyicilerin tilâvetten etkilendiklerini gösteren bariz jestleri rahatlıkla gözlemlenebilmektedir.³ Bu ortamda, dinleyicilerin okuyucuya seslenerek çeşitli isteklerde buldukları anlaşılmaktadır.

“Bir daha, ki ezberleyelim!’, 'Daha yüksek perdeden!’, 'Ey Nil'in bülbülü', 'Bize Şûri ver!’, 'Harika okudun', 'Allahu Ekber', 'Saba (makamı)! Peygamber hakkı için, sabâ bekliyoruz!' gibi ifadelerle dinleyiciler beklentilerini ifade ederler. Okuyucu başka hafızlara müzikal göndermeler yaptığında bilgili dinleyiciler kendisine gönderme yapılan hafızın adını büyük bir hazla bağırarak, 'Bizi otuz yıl öncesine götürdü!' gibi yorumlarda bulunur. Dinleyicilerin sevdiği ya da istediği belli makamlarda kalmak ya da başka makamlara geçmek gibi konularda hafızların, dinleyicilerin yol göstericiliğine güvendikleri anlaşılmaktadır. Dinleyicilere yanıt veren, onları yol gösterici ve esin

¹ Kristina Nelson, *The Art of Reciting the Qur'an* (Cairo: American University in Cairo Press, 2001), 132; Lois Ibsen al-Faruqi, “The Cantillation of the Qur'an”, *Asian Music* 19/1 (1987), 9-10; Michael Anthony Sells, *Approaching the Qur'an: The Early Revelations* (Ashland, Or: White Cloud Press, 2007), 163.

² Nelson, *The Art of Reciting the Qur'an*, xxvii.

³ Ali Jihad Racy, *Arap Dünyasında Müzik: Tarab Kültürü ve Sanatı*, çev. Serdar Aygün (İstanbul: Ayrıntı, 2007), 145.

kaynağı olarak kabul eden hafızların müzikal aktarımlarının daha etkileyici olduğu ifade edilmektedir.”⁴

Müslüman toplumlardaki tilavet kültüründe görülen bu canlılıkta, İslam’ın Kur’an’ı güzel okumayı teşvik etmesinin çok önemli bir rolünün olduğu düşünülebilir. “Kur’an’ı seslerinizle süsleyiniz”, “Allah, hiçbir şeyi, bir peygamberin Kur’an’ı açıktan, güzel sesiyle okumasını dinlediği kadar dinlemedi”, “Kur’an’la teğanni etmeyen bizden değildir” şeklinde rivayet edilen ve ülkemizde Kur’an ve müzik ilişkisinden bahseden çeşitli çalışmalarda⁵ da ortaya konulan hadislerden⁶ okuyuşta müzikselliğin -en basit şekliyle dahi olsa- bulunmasının teşvik edildiği anlaşılmaktadır. Hadislerle ifade edilmiş olan bu teşvik çerçevesinde de Müslümanların bugün Kur’an’ı makamsal olarak en iyi ve etkili şekilde okumaya gayret ettiği söylenebilir.

Kur’an okurken güzel sesle okumanın önemi hadislerle ortaya konulmakla birlikte, Kur’an’ın sadece bir müziksel icra metni olmadığı⁷ da bütün Müslümanların üzerinde ittifak ettikleri bir konudur. Kur’an tilaveti ile müzikselliğin buluşmasının dinî duygu ve duyarlılığı diri tutan bir yönü olduğu, yaygın bir kanaat olarak karşımıza çıkmaktadır. Tilavet ile müzikselliği bir araya getirme noktasında, okuyucuların ilahî metindeki ahenk ve estetiği daha iyi ortaya koymaya gayret ettikleri de düşünülebilir.

Bu çalışmanın, ülkemizdeki bazı araştırmacılarca ortaya konulan Kur’an’ın fonetik i’cazı konusuna da bir yönüyle temas edebileceği ifade edilmelidir. Söz konusu araştırmalarda Kur’an’ın metin yapısının ve bu yapıyı oluşturan bir takım iç dinamiklerin Kur’an’a özgü bir müzikalite oluşturduklarından bahsedilmektedir.⁸ Kur’an harflerinin yapısal ve niteliksel olarak zengin ve renkli bir fonetiğe sahip olduğu, aynı vokallerin (harekelerin) art arda sıralanmasıyla bir ses uyumunun meydana geldiği, belirli sûrelerde bazı harflerin sıklıkla tekrarlanarak bir ritim oluşturulduğu gibi bir takım yargılar bu araştırmalarda yer almaktadır.

Kur’an ve müzik ilişkisine dair dünya literatürü incelendiğinde çok büyük oranda batılı araştırmacıların kısmen ele almaya çalıştığı ve genel olarak Arap ülkelerinde yetişen kâriflerin tilâvetlerini konu edinen araştırmaların, daha çok Kur’an tilâvetlerinin müziksel ve sosyo-kültürel

⁴ Nelson, *The Art of Reciting the Qur’an*, 165; Kristina Nelson, “Reciter and Listener: Some Factors Shaping the Mujawwad Style of Qur’anic Reciting”, *Ethnomusicology* 26/1 (1982), 43.

⁵ Necdet Çağıl, *Kur’an Belagati ve Fonetik Yönünden Kıraatler* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2002); Muhammet Yılmaz, “Muhammed Ebû Zehre’ye Göre Kur’an’ın Teğanni ile Okunuşu”, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18 (2020), 93-111; Abdülmecit Okçu, “Kur’an Tilavetinde Ezgi”, *Dinî Araştırmalar* 10/28 (2007), 213-247.

⁶ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmi’u’s-şâhîh*, nşr. Mustafa Dib el-Buga (b.y.: Daru İbn Kesir, 1407/1987), “Fezailü'l-Kur’an”, 19, “Tevhîd”, 32, 44, 52.

⁷ Turan Koç, *İslam Estetiği* (İstanbul: İsam Yayınları, 2009), 174.

⁸ Alican Dağdeviren, “Kur’an’ın Fonetik i’cazı”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20/2 (2009), 71-78.

yönüyle ilgilendikleri görülebilir.⁹ Ancak okuyuşta farklı stillere imkan tanıyan başat dinamik olarak gördüğümüz zamansal ve metrik karaktere dair literatürde herhangi bir araştırmaya rastlanmamaktadır.

Bu araştırmada Mısırlı okuyucuların Kur'an tilâvetlerinde kullandıkları mücevved adlı okuyuş modelinin zamansal ve metrik karakteri ele alınmaktadır.

1. Araştırmanın Amaç ve Metodolojisi

Kur'an'ın metro-ritmik özelliklerini analiz ettiğimiz, birbirinin devamı niteliğinde bir dizi olarak yayınlamayı sürdürdüğümüz bu gibi araştırmaların amacı, *tavır* kavramının “*efrâdını câmî ağyârını mânî*” bir tanımına imkan sağlayacak adımları atmaktır. Bu kavramın müzik ve kıraat gibi birbiri ile yakın ilişkisi bulunan disiplinlerde melodik yapı ve fonetik gibi okuyuş unsurlarına atıfta bulunularak kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte bu unsurların *tavır* kavramını karşılamakta yetersiz kalabileceği düşünülmektedir. Bu noktada hem ülkemizdeki hem de diğer tilâvet merkezlerindeki okuyuşların analiz edilmesi, ortaya çıkan sonuçların karşılaştırılması, böylelikle okuyuştaki metro-ritmik özelliklerin tilâvet kültürleri arasında ayırt edicilik özelliklerine sahip olup olmadığının ortaya konulması önem taşımaktadır.

Bu araştırmaların tamamı hacimli bir karaktere sahip olmasından dolayı bir dizi olarak hazırlanmaktadır. Mücevved ile murattel okuyuşların yanında, ülkemizdeki Kur'an okuyuş biçimleri olan tahkik, tedvir ve hadr ayrı birer çalışmanın konusu olarak belirlenmiştir.

1.1. Problem Durumu

Mısır, Kur'an tilâvetinde dünya maüslümanlarının büyük bir beğeni ile takip ettiği

⁹ Lauren Osborne, “Textual and Paratextual Meaning in the Recited Qur'an: Analysis of a Performance of Surat al-Furqan by Sheikh Mishary bin Rashid al-Afasy”, *Qur'anic Studies Today*, ed. Angelika Neuwirth and Michael Sells (New York: Routledge, 2016), 228-246; Kristina Nelson, *The Art of Reciting the Qur'an* (Cairo: American University in Cairo Press, 2001); Michael Frishkopf, “Mediated Qur'anic Recitation and the Contestation of Islam in Contemporary Egypt”, *Music and the Play of Power in the Middle East, North Africa and Central Asia*, ed. Laudan Nooshin (Farnham, Surrey: Ashgate, 2009); William A Graham - Navid Kermani, “Recitation and Aesthetic Reception”, *The Cambridge Companion to the Qur'ân*, ed. Jane Dammen McAuliffe (Cambridge: Cambridge University Press, 2006); Józef M. Pacholczyk, *Regulative principles in the Koran chant of Shaikh 'Abdu'l-Basit 'Abdu's Samad* (Los Angeles: University of California, 1970). Bu çalışmaların birkaç basit hatayı içerdikleri de ifade edilmelidir. Munfasıl ve muttasıl medlerin birbirine karıştırılması, ayetlerdeki CV kalıbındaki hecelerin CVV, CVV kalıbındaki hecelerin CV olarak belirtilmesi ve ayetlerdeki bazı kelimelerin yanlış yazılması en bariz hatalara örnek verilebilir.

okuyucuların yetiştirdiği önemli bir merkezdir. Abdüssamed¹⁰, Husarî¹¹, Minşâvî¹², Muhammed Rif'at¹³, Mustafa İsmâil¹⁴ ve Şa'şâî¹⁵ bu okuyuculardan bazıları olarak zikredilebilir. Okuyuşlarında murattel ve mücevved olmak üzere iki tür seyir kullanan bu okuyucuların esas şöhret kazandıkları seyir biçimi olan mücevved okuyuş çerçevesinde, tilâvetleri metro-ritmik açıdan ele alan bir araştırma bulunmamaktadır.

1.2. Problem Cümlesi

Mısırlı kârîlerin mücevved seyirinde gerçekleştirdikleri okuyuşların zamansal özellikleri nelerdir?

1.3. Hipotez

Mısırlı kârîlerin mücevved seyirindeki okuyuşları karşılaştırmalı olarak analiz edildiğinde zamansal ve metrik özelliklerinin benzeştiği görülür.

1.4. Alt Problem Soruları

1.4.1. Abdüssamed'in okuyuşunun¹⁶ CV birim süre ortalaması ve uzun hece-kısa hece oranı nedir?

1.4.2. Husarî'nin okuyuşunun¹⁷ CV birim süre ortalaması ve uzun hece-kısa hece oranı nedir?

1.4.3. Minşâvî'nin okuyuşunun¹⁸ CV birim süre ortalaması ve uzun hece-kısa hece oranı nedir?

1.4.4. Muhammed Rif'at'in okuyuşunun¹⁹ CV birim süre ortalaması ve uzun hece-kısa hece

¹⁰ Ahmet Özel, "Abdülbâsit Muhammed Abdüssamed", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1988), 1/300.

¹¹ Muhammed Mahmud Halil El-Husari, "Mahmûd Halil Husarî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1998), 18/412-413.

¹² Saîd Murâd, "Muhammed Sıddîk Minşâvî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2005), 30/117.

¹³ Saîd Murâd, "Muhammed Rif'at", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2005), 30/566-567.

¹⁴ Saîd Murâd, "Mustafa İsmâil", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2006), 31/303-304.

¹⁵ Saîd Murâd, "Şa'şâî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2010), 38/367.

¹⁶ Huzur veren Sesler, "Fatiha Suresi - Abdulbasit Abdussamed", *Youtube* (9 Kasım 2019), 0:0:0-0:2:28

¹⁷ Reul McG, "al-Fatiha Tajwid Hussary, Mujawwad rendition", *Youtube* (18 Aralık 2016), 0:0:0-0:1:34

¹⁸ <https://ia800308.us.archive.org/17/items/minshavi/Infitar6-19-tarik1-17-fecr1-30-fatiha-bakara1-5285-286-mescidiEmevi.mp3>

¹⁹ Kur'an Medresesi مدرسة القرآن, "Fatiha Suresi Şeyh Muhammed Rifat", *Youtube* (27 Haziran 2017), 0:0:0-0:3:19

oranı nedir?

1.4.5. Mustafa İsmâil'in okuyuşunun²⁰ CV birim süre ortalaması ve uzun hece-kısa hece oranı nedir?

1.4.6. Şa'sâî'nin okuyuşunun²¹ CV birim süre ortalaması ve uzun hece-kısa hece oranı nedir?

1.5. Yöntem

Bu araştırma betimsel bir karakterdedir. Örnekleme teşkil eden Fâtiha sûresinin okunuşlarındaki CV birim süre ortalaması ve uzun hece-kısa hece oranı, Praat fonetik analiz yazılımı²² ile incelenerek belirlenmiştir. Elde edilen sayısal değerler tablo ve grafiklere işlenmiş, bu değerlerin karşılaştırmalı olarak ele alınmasıyla hipotezin test edilmesi sağlanmış ve bütüncül bir yargıya ulaşmaya çalışılmıştır.

1.6. Sınırlamalar

Elde edilen veriler ve bunlara bağlı olarak yapılan yorumlar, ulaşılabilen kaynaklar çerçevesindedir. Abdüssamed, Husarî, Minşâvî, Muhammed Rif'at, Mustafa İsmâil ve Şa'sâî'nin mücevved seyrindeki Fâtiha sûresi okuyuşları bu çalışmada analiz edilmiştir.

Euzu-besmele şeklinde kavramlaşarak Kur'an okuyuşlarının başında okunagelen iki cümle kalıbı incelemenden istisna edilmiştir. Zira bu kalıplaşma ve kavramlaşma, onun müzikal ve çoğu zaman metro-ritmik olarak tilâvetin genelinden ayrışmasına neden olmaktadır. Araştırmanın geçerli sonuçlara ulaşması düşüncesiyle bu istisna gerekli görülmüştür.²³

Farklı verilerin ortaya çıkmasıyla daha farklı sonuçlara ulaşılması, her bilimsel araştırma için olduğu gibi bu araştırma için de imkan dahilindedir.

1.7. Varsayımlar

- Abdüssamed, Husarî, Minşâvî, Muhammed Rif'at, Mustafa İsmâil ve Şa'sâî'nin Mısır'ın şöhretli okuyucularından olup Mısır tilâvet geleneğini temsil ettiği, Kur'an kıraat ve tilâveti konusunda alanı temsil kabiliyetine sahip olduğu, tilâvet için gerekli olan asgari müzik teori ve pratik bilgisine, yeterli teknik donanım ve doğaçlama kabiliyetine sahip olduğu,
- web ortamlarından elde edilen görüntüsüz ses kayıtlarının okuyucuların kendilerine ait

²⁰ https://ia803102.us.archive.org/4/items/mustafa_mushaf_mucevved/1-Fatiha-Bakara1-28.mp3

²¹ <https://www.caferilik.com/abd-ul-fettah-sasai-kadir-suresi-beyyine-suresi-zilzal-suresi-adiyat-suresi-karia-suresi-tekasur-suresi-asr-suresi-humeze-suresi-fil-suresi-kureys-suresi-maun-suresi-kevser-suresi-kafirun/>

²² Praat: *Doing Phonetics by Computer* Version 6.1.32 (Yazılım, Hollanda: Paul Boersma - David Weenink, 1992).

²³ Bu istisnanın, besmelenin Fâtiha sûresinin bir ayeti olup olmadığı tartışması ile bir ilgisi bulunmamaktadır.

olduğu,

- araştırmada kullanılan Praat fonetik analiz yazılımının doğru ve güvenilir veriler sunduğu varsayılmaktadır.

1.8. Evren ve Örneklem

Araştırmamızın evren dairesini Mısır Kur'an tilâvet geleneği oluşturmaktadır. Örneklem kümesinde ise Abdüssamed, Husarî, Minşâvî, Muhammed Rif'at, Mustafa İsmâil ve Şa'shâî'nin mücevved seyrinde tilâvet ettikleri Fâtiha sûresi yer almaktadır.

1.9. Veri Toplama ve İşleme Teknikleri

Bu araştırmada örnekleme teşkil eden okuyucular 1882-1988 yılları arasında yaşamış olup, çağdaş olarak kategorize edilebilir. Okuyuş örneği tarama süreci, audio/video barındırma siteleri ve arama motoru olarak isimlendirilen web ortamlarında “mücevved, mujawwad, Fatiha (yabancı kaynaklara ulaşımı kolaylaştırmak ve genel yazım uygulamasına istinaden şapkalı a harfi kullanmadan)” gibi anahtar kelimeler ile okuyucu isimlerinin çeşitli kombinasyonları kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

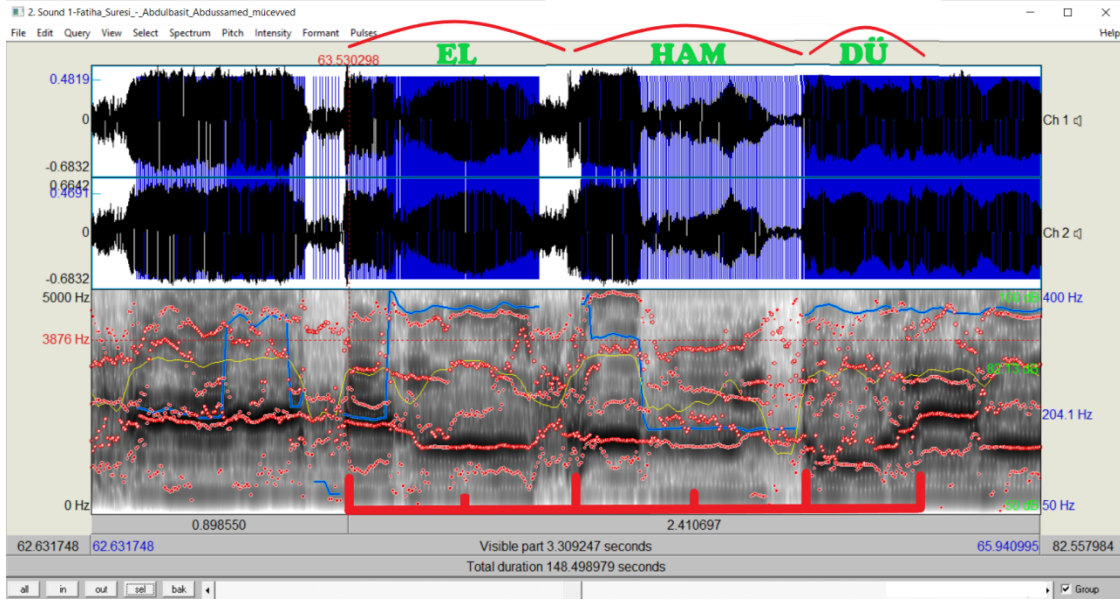
Araştırmamızda ele alacağımız Fâtiha sûresinin (bkz. Şekil 2) okunuşunun çözümlemesi için Praat yazılımı kullanılmıştır. Okuyuşlardaki medd-i tabî (aslî med) haricindeki med, idgam ve ihfâ uygulamaları ile cümle aralarındaki susma süreleri dışarıda tutularak okuyuşun CV kalıbındaki birim hece süre ortalaması tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile bu hesaplama CV kalıbındaki kısa hece ile onun 2 katı değerinde olduğu daha önceki araştırmamızda²⁴ tespit edilen CVV (medd-i tabî uygulaması) ve CVC kalıbındaki uzun hece dahil edilmiştir.

Şekil 1'e bakıldığında Praat yazılımının tilâvetler için ses dalgası, frekans, yoğunluk, formant ve pulsasyon düzeyinde sunduğu detaylı analiz imkanı yüzeysel olarak görülebilmektedir. Bunun yanında okuyuştaki, bir kelimenin unsuru olan hecelerin başlangıç ve bitiş noktalarının milisaniye düzeyinde işaretlenebildiği (örneğin; “el” hecesinin başladığı zaman noktası olan ve yukarıdan aşağı inen kesik kırmızı imleç çizginin bulunduğu 63 saniye 530 milisaniye), uzun ve kısa heceler arasındaki oransal ve zamansal boyutun belirgin bir şekilde ortaya konulabildiği görülmektedir.

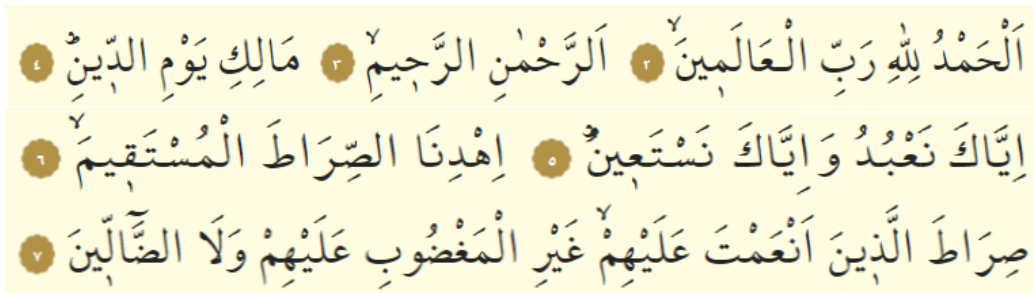
²⁴ Muhammed Recai Çiftçi, “Serbest Zamanlı Makamsal Okuyuşlar İçin Kullanılan ‘Notasyonda Zamansal Tespit Yöntemi’nin Tutarlılığı (İhlâs Sûresi - Davut Kaya Örneği)”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 57 (2019), 67-84; Muhammed Recai Çiftçi, “Kur'an'ın Makamsal Okunuşunun Zaman-Metin İlerlemesi (Topçuoğlu-Kaya Örneği)”, *İslami Araştırmalar Dergisi* 32/1 (2021), 84-98.

CVVC ile CVCC kalıbındaki heceler de uzun hece olmakla birlikte, bu araştırmalarda kapsam dışı bırakılmıştır. Zira bu kalıplardaki heceler, çeşitli harf kombinasyonları ile bulduklarında “fer'î medler” olarak adlandırılan ve zamansal olarak çeşitlenen özel fonetik kurallara (tecvîd) tabi olmaktadır.

Şekil 1: Praat Yazılımı “el-Hamdü” Kelime Analizi

Araştırmalarımızda kullandığımız “ortalama değer” yaklaşımı araştırmalarımız için büyük önem taşımaktadır. Kendi içinde hız yönüyle tutarlı olmayan okuyuşlarda ortalama değer yaklaşımının, sonuçların geçerliliğinin sorgulanması yol açacağı öngörülebilir. Ancak alanında yetkin okuyucuların aynı seyir türündeki okuyuşlarında görülen hız dalgalanmalarının yüksek oranda belirgin olmadığı söylenebilir. Analitik bir yaklaşımla farkedilebilen dalgalanmaların ise mücevved okuyuş türü içinde tolerans düzeyinde olduğu ifade edilebilir. Bu sebeple okuyuştaki bir cümlenin ya da bütün okuyuşun hız değerinin tespitinde “ortalama değer” uygulamasının geçerli sonuçlar ortaya koyma gücü belirgin bir hale gelmektedir.

Şekil 2: Fâtiha Sûresinin Orijinal Metni²⁵

²⁵ Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), “Kur'an-ı Kerim” (Erişim 7 Mayıs 2021).

Fâtiha sûrenin basit transkripsiyonu ve bu araştırma çerçevesinde ayetleri karşılayan cümle numaraları şu şekildedir.

1. cümle : El-hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn.
2. cümle : Er-Rahmâni'r-Rahîm.
3. cümle : Mâliki yevmi'd-dîn.
4. cümle : İyyâke na'büdü ve iyyâke neste'în.
5. cümle : İhdine's-sırâta'l-müstakîm.
6. cümle : Sırâta'l-lezîne en'amte aleyhim ğayri'l-mağdûbi aleyhim ve le'd-dâllîn.

Cümle numaralandırması, âyetlerin müstakil olarak numaralandırılmasına binaen yapılmış olup, kârîlerin tilâvetlerde bu cümle sistemine tam olarak riayet etmedikleri, cümleleri birbirine bağlayarak okuyabildikleri görülmektedir. Bu uygulama da âyetlerin hız düzeyinde birebir karşılaştırmasına engel olmaktadır. Araştırmamızda okuyucuların bu uygulaması göz ardı edilmiş, her âyet için müstakil olarak bir hız değeri ortaya konulmuş fakat bu değerler düzeyinde bir karşılaştırma yapılmamıştır. Okuyuşun genel hız tespiti için okuyucuların cümleleri tek tek veya birlikte okumalarının zaten bir etkisi bulunmamaktadır.

Ayetlerdeki zemini koyulaştırılmış son heceler, fer'î medleri içermesi sebebiyle analiz dışında bırakılan kısımlardır. CV kalıbındaki kısa heceler *bold* karakterle işaretlenmiştir. Bunların haricindekiler ise CVV ile CVC kalıbındaki 2 CV birimine karşılık gelen hecelerdir. 3. cümledeki "Mâliki" kelimesinin bazı okuyuşlarda "Meliki" şeklinde okunduğu görülmektedir. Bu kelimedeki CVV kalıplı ilk hecenin CV kalıbındaki halinin okuyucu tarafından tercih edildiği durumlarda, hesaplamalar bu tercih baz alınarak yapılmıştır. Buna göre okuyuştaki 101 adet olarak tespit edilen toplam CV birim adedi, ilgili ayetin ve bütün okuyuşun CV birim süre ortalama hesaplamalarında 1 birim eksiltiştir.

Tablo 1: Okuyuşun Hız Değerinin Tespiti

ABDÜSSAMED - MÜCEVVED				2. âyet (1. cümle)		
Âyet	CV bazlı birim adedi	Başlama	Bitiş	Okuma Süresi	Birim adedi toplamı	Birim Ort.
El	2	63,53		6,83	17	0,40
ham	2		65			
dü	1	65	65,37			
lil	2	65,37				
lâ	2		67,14			
hi	1	67,14	67,5			
rab	2	67,5				
bil	2					
â	2		69,97			
le	1	69,97	70,36			
mîn						

Tablo 1’de bir okuyuşta bulunan hecelerin ortalama süresinin nasıl hesaplandığı görülmektedir. Ortaya çıkan 0,40 saniye değeri bir hecenin ortalama okunma süresidir. Bu süre, söz konusu heceden bir dakika içinde kaç adet okunabileceğini gösteren CV-PM (CV per minute) değerine dönüştürülmekte ve okuyuşun hızı hesaplanabilmektedir. Bu süreç bütün okuyuş için işletilmektedir.

Tablo 2: Okuyuşlardaki Heceler Arası Oransal-Metrik İlişkinin Tespiti

ABDÜSSAMED - MÜCEVVED				Bu âyetteki (cümledeki)							
Âyet	CV bazlı birim adedi	Başlama	Bitiş	1 adet CV okuma süresi	CV toplam süresi	CV hece adedi	CV ort. süresi	CVV ve CVC okuma süresi	CVV ve CVC toplam süresi	CVV ve CVC hece adedi	CVV ve CVC ort. süresi
El	2	63,53			1,12	3	0,37				
ham	2		65					1,47	5,71	7	0,82
dü	1	65		0,37							
lil	2	65,37									
lâ	2		67,14					1,77			
hi	1	67,14		0,36							
rab	2	67,5									
bil	2							2,47			
â	2		69,97								
le	1	69,97	70,36	0,39							
mîn											

Bütün değerlerin saniye cinsinden işlendiği Tablo 2’de bir okuyuşta bulunan uzun ve kısa hecelerin sürelerinin ayrı ayrı hesaplanma süreci işlenmektedir. Bu okuyuştaki kısa hecelerin ortalamasının 0,37 saniye, uzun hecelerin ortalamasının ise 0,82 saniye olduğu anlaşılmaktadır. Bu iki değer birbirine oranlandığında ise $(0,82/0,37=2,2)$ bu okuyuştaki uzun ve kısa hecelerin birbiri ile olan metrik ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Bu süreç de bütün okuyuş için işletilmektedir.

Bu tablodaki birim adedi ile hece adedi ifadeleri birbirine karıştırılmamalıdır. Hece adedi “rab” hecesi örneği için 1 iken, birim adedi CV bazlı olduğundan bu hece için 2’dir. Bir diğer ifadeyle “CV bazlı” derken bir hecenin kaç adet kısa heceye karşılık geldiği kastedilmektedir.

Araştırmamızın bütününde kullanılan kavramlardan hız-tempo-seyir-biçim-stil ile, tilâvet-okuyuş ile, kârî-okuyucu-hafız ile, yavaşlama-ağırlaşma ile aynı anlam dairesinde kullanılabilmektedir.

2. Bulgular ve Yorumlar

2.1. Zamansal Özellikler

2.1.1. Abdüssamed

Tablo 3: Abdüssamed Mücevvad Fâtiha Okuyuşu Zamansal Özellikleri

ABDÜSSAMED MÜCEVVED FÂTİHÂ	CV Birim Adedi	Okuma Süresi (sn.)	CV Birimi Süre Ort. (sn.)
1. cümle	17	6,83	0,40
2. cümle	9	3,65	0,41
3. cümle	7	2,9	0,41
4. cümle	18	6,48	0,36
5. cümle	13	4,15	0,32
6. cümle	36	14,66	0,41
Tamamı	100	38,67	0,39

Mücevvad seyrinin kullanıldığı bu okuyuşta -her ne kadar tabloda yuvarlamadan kaynaklanan benzerlik görülsede milisaniye düzeyinde- ikinci ve üçüncü cümleye geçişin nisbeten ağırlaşarak gerçekleştiği görülmektedir. Son cümleye kadar kademe kademe hız kazanan okuyuşun altıncı cümlesinde kayda değer bir ağırlaşma yaşandığı söylenebilir.

2.1.2. Husarî

Tablo 4: Husarî Mücevvad Fâtiha Okuyuşu Zamansal Özellikleri

HUSARÎ MÜCEVVED FÂTİHÂ	CV Birim Adedi	Okuma Süresi (sn.)	CV Birimi Süre Ort. (sn.)
1. cümle	17	5,19	0,31
2. cümle	9	3,4	0,38
3. cümle	8	3,14	0,39
4. cümle	18	6,74	0,37
5. cümle	13	4,49	0,35
6. cümle	36	13,55	0,38
Tamamı	101	36,51	0,36

Mücevvad okuyuşunda ikinci ve üçüncü cümleye geçişini ağırlaşarak gerçekleştiren Husarî, dördüncü ve beşinci cümlelere geçerken kademe kademe hızlanmaktadır. Son cümlede ise görece bir ağırlaşma görülmektedir.

2.1.3. Minşavî

Tablo 5: Minşavî Mücevvad Fâtiha Okuyuşu Zamansal Özellikleri

MİNŞAVÎ MÜCEVVED FÂTİHÂ	CV Birim Adedi	Okuma Süresi (sn.)	CV Birimi Süre Ort. (sn.)
1. cümle	17	6,78	0,40
2. cümle	9	3,7	0,41
3. cümle	7	3,04	0,43
4. cümle	18	6,39	0,35
5. cümle	13	3,32	0,26
6. cümle	36	13,95	0,39
Tamamı	100	37,18	0,37

Mucevvad seyrindeki okuyuşunda Mişâvî'nin ikinci ve üçüncü cümlelere geçerken görece ağırlaştığı anlaşılmaktadır. Dördüncü cümle geçişinde bariz bir hızlanma görülen okuyuşta beşinci cümle geçişinin de belirgin bir hız kazandığı söylenebilir. Son cümleye geçişte ise okuyuşun görece sert bir ağırlaşma kaydettiği anlaşılmaktadır.

2.1.4. Muhammed Rif'at

Tablo 6: Muhammed Rif'at Mücevvad Fâtiha Okuyuşu Zamansal Özellikleri

M. RİF'AT MÜCEVVED FÂTİHÂ	CV Birim Adedi	Okuma Süresi (sn.)	CV Birimi Süre Ort. (sn.)
1. cümle	17	6,44	0,38
2. cümle	9	3,54	0,39
3. cümle	7	3,04	0,43
4. cümle	18	8,25	0,46
5. cümle	13	5,5	0,42
6. cümle	36	16,56	0,46
Tamamı	100	43,33	0,43

Muhammed Rif'at dördüncü cümleye kadar diğer okuyucularla aynı ağırlaşma refleksini göstermekte iken, dördüncü cümlede ağırlaşmaya devam etmiştir. Beşinci cümleye geçişte hız kazanan okuyuş, son cümlede tekrar aynı tempoya dönmüştür.

2.1.5. Mustafa İsmâil

Tablo 7: Mustafa İsmâil Mücevvad Fâtiha Okuyuşu Zamansal Özellikleri

M. İSMÂİL MÜCEVVED FÂTİHÂ	CV Birim Adedi	Okuma Süresi (sn.)	CV Birimi Süre Ort. (sn.)
1. cümle	17	3,59	0,21
2. cümle	9	2,95	0,33
3. cümle	8	3,27	0,41
4. cümle	18	6,18	0,34
5. cümle	13	4,28	0,33
6. cümle	36	12,62	0,35
Tamamı	101	32,89	0,33

Okuyucunun mücevvad seyrini kullandığı okuyuşundaki cümlelerin CV birim süre ortalamalarını içeren tablo analiz edildiğinde, ilk cümlelerin okuyuşun geneline oranla çok hızlı okunduğu görülmektedir. İkinci ve üçüncü cümleye geçerken belirgin biçimde ağırlaşan okuyuşun dördüncü ve beşinci cümlelerde hız kazandığı, son cümlede ise hafifçe ağırlaştığı söylenebilir.

2.1.6. Şa'şâî

Tablo 8: Şa'şâî Mücevved Fâtiha Okuyuşu Zamansal Özellikleri

ŞA'ŞÂÎ MÜCEVVED FÂTİHÂ	CV Birim Adedi	Okuma Süresi (sn.)	CV Birimi Süre Ort. (sn.)
1. cümle	17	6,27	0,37
2. cümle	9	3,13	0,35
3. cümle	8	3,25	0,41
4. cümle	18	6,92	0,38
5. cümle	13	4,84	0,37
6. cümle	36	14,39	0,40
Tamamı	101	38,8	0,38

Okuyucunun ikinci cümleye geçerken diğer okuyuculardaki refleksin aksine nisbeten hız kazandığı görülmektedir. Üçüncü cümleye geçişte ağırlaşan okuyuş, altıncı cümleye kadar görece hız kazanmış, son cümlede ise ağırlaşma kaydetmiştir.

2.2. Metrik Özellikler

2.2.1. Abdüssamed

Tablo 9: Abdüssamed Mücevved Fâtiha Okuyuşu Metrik Özellikleri

ABDÜSSAMED MÜCEVVED FÂTİHÂ	Uzun/Kısa hece oranı
1. cümle	2,20
2. cümle	2,15
3. cümle	2,28
4. cümle	1,92
5. cümle	1,94
6. cümle	2,15
Tamamı	2,1

Abdüssamed'in mücevved okuyuşunda uzun hecelerin süre ortalamasının kısa hecelerin süre ortalamasına oranının çok yakın bir değerle 2 tam sayısını gösterdiği anlaşılmaktadır.

2.2.2. Husarî

Tablo 10: Husarî Mücevved Fâtiha Okuyuşu Metrik Özellikleri

HUSARÎ MÜCEVVED FÂTİHÂ	Uzun/Kısa hece oranı
1. cümle	2,16
2. cümle	2,18
3. cümle	2,24
4. cümle	2,15
5. cümle	2,18
6. cümle	1,99
Tamamı	2,1

Okuyucunun mücevved seyrini kullandığı okuyuşundaki uzun hecelerin süre ortalamasının kısa hecelerin süre ortalamasına oranı çok yakın bir değerle 2 tam sayısını göstermektedir.

2.2.3. Minşâvî

Tablo 11: Minşâvî Mücevved Fâtiha Okuyuşu Metrik Özellikleri

MİNŞÂVÎ MÜCEVVED FÂTİHÂ	Uzun/Kısa hece oranı
1. cümle	2,17
2. cümle	2,18
3. cümle	2,06
4. cümle	1,89
5. cümle	1,86
6. cümle	2,10
Tamamı	2,0

Minşâvî'nin mücevved okuyuşunda uzun hecelerin süre ortalamasının kısa hecelerin süre ortalamasına oranının 2 tam sayısını işaret ettiği görülmektedir.

2.2.4. Muhammed Rif'at

Tablo 12: Muhammed Rif'at Mücevved Fâtiha Okuyuşu Metrik Özellikleri

M. RİF'AT MÜCEVVED FÂTİHÂ	Uzun/Kısa hece oranı
1. cümle	2,28
2. cümle	2,28
3. cümle	2,27
4. cümle	2,34
5. cümle	2,51
6. cümle	1,91
Tamamı	2,1

Okuyucunun mücevved seyrini kullandığı okuyuşundaki uzun hecelerin süre ortalamasının kısa hecelerin süre ortalamasına oranı çok yakın bir değerle 2 tam sayısını göstermektedir.

2.2.5. Mustafa İsmâil

Tablo 13: Mustafa İsmâil Mücevved Fâtiha Okuyuşu Metrik Özellikleri

M. İSMÂİL MÜCEVVED FÂTİHÂ	Uzun/Kısa hece oranı
1. cümle	1,90
2. cümle	1,86
3. cümle	2,24
4. cümle	1,97
5. cümle	2,29
6. cümle	2,16
Tamamı	2,0

Mustafa İsmâîl'in mücevved okuyuşunda uzun hecelerin süre ortalamasının kısa hecelerin süre ortalamasına oranının 2 tam sayısını işaret ettiği görülmektedir.

2.2.6. Şa'sâî

Tablo 14: Şa'sâî Mücevved Fâtiha Okuyuşu Metrik Özellikleri

ŞA'SÂÎ MÜCEVVED FÂTİHÂ	Uzun/Kısa hece oranı
1. cümle	2,04
2. cümle	2,20
3. cümle	2,04
4. cümle	1,98
5. cümle	2,19
6. cümle	2,28
Tamamı	2,1

Okuyucunun mücevved seyrini kullandığı okuyuşundaki uzun hecelerin süre ortalamasının kısa hecelerin süre ortalamasına oranı çok yakın bir değerle 2 tam sayısını göstermektedir.

3. Karşılaştırma ve Değerlendirmeler

3.1. Zamansal Özellikler

Tablo 15: Mısırlı Hafızların Okuyuşlarının Karşılaştırmalı Zamansal Özellikleri

	Abdüssamed	Husarî	Minşâvî	M. Rif'at	M. İsmâîl	Şa'sâî
Bütün okuyuşun CV süre ort. (sn.)	0,39	0,36	0,37	0,43	0,33	0,38

Mısırlı kârîlerin okuyuşlarının CV süre ortalamalarını içeren bu tablo incelendiğinde okuyuşların CV birim süre ortalamasının 0,33 – 0,43 saniye aralığında olduğu görülmektedir. Bu aralıkta Abdüssamed, Husarî, Minşâvî ve Şa'sâî'nin okuyuşlarının bu iki değerlerin orta bölgesinde yoğunlaştığı, buna karşın Muhammed Rif'at ve Mustafa İsmâîl'in okuyuşlarının ise iki uç sınırı teşkil ettiği söylenebilir.

Tablo 16: Mısırlı kârîlerin okuyuşlarının CV-PM değerleri

MÜCEVVED OKUYUŞ TEMPO DEĞERLERİ	Toplam okuyuş süresi (sn.)	Uzunluk birimi genel ort. (sn.)	CV-PM değeri
Abdüssamed	38,62	0,39	155
Husarî	36,35	0,36	167
Minşâvî	36,75	0,37	163
M. Rif'at	43,29	0,43	138
M. İsmâîl	32,83	0,33	185
Şa'sâî	38,76	0,38	156

CV-PM değerlerini içeren bu tabloya göre okuyuşlar 138 ile 185 CV-PM arasındaki bir hız skalasında dağılım göstermiştir. En uzun süreli okuyuş ile en kısa süreli okuyuş arasında da 10 saniyelik bir fark olduğu anlaşılmaktadır. Okuyuşlar arasında zamansal yönden genel olarak benzeşmenin olduğu söylenebilir.

3.2. Metrik Özellikler

Tablo 17: Mısırlı kârîlerin mücevved okuyuşlarının metrik özellikleri

METRİK	Abdüssamed	Husarî	Minşâvî	M. Rif'at	M. İsmâil	Şa'sâî
Okuyuştaki Uzun-Kısa Hece Oranı Ort.	2,1	2,1	2,0	2,1	2,0	2,1

Mücevved okuyuşlardaki uzun hecelerin kısa hecelere oranının yaklaşık olarak 2 tam sayısını çok yüksek oranda işaret ettiği bu tablodan anlaşılmaktadır.

Sonuç

Okuyuşların zamansal/tempo özellikleri çerçevesinde ulaşılabilecek olan sonuç, okuyuşların genel olarak benzeştikleri yönündedir. Metrik özelliklere bakıldığında ise zamansal özelliklere göre daha belirgin ve yüksek oranlı bir benzeşmeden bahsedilebilmektedir. Bu sonuçlar bizi, okuyuşların dayandığı metindeki metrik yönün zamansal karaktere göre daha muhkem ve daha az esnek bir özellik arzettiği sonucuna ulaştırmaktadır. Bir diğer ifadeyle bir okuyuşun metrik özellikleri, okuyuşun hız karakterine göre şekillenmemekte, bilakis hız unsurunun üzerine inşa edildiği bağımsız bir dinamik olarak belirginlik kazanmaktadır.

Bu araştırmanın “Mısırlı kârîlerin mücevved seyrindeki okuyuşları karşılaştırmalı olarak analiz edildiğinde zamansal ve metrik özelliklerinin benzeştiği görülür” şeklinde tesis edilen araştırma hipotezinin büyük oranda doğrulanabilir olduğu görülmektedir.

Bu çalışmamız ile Kur'an'ın zamansal ve metro-ritmik özelliklerinin analiz edildiği diğer çalışmalarımızda da ifade edildiği üzere, okuyuşların seyir özelliklerinde görülen hızlanma ve ağırlaşmalar, teknik analizlerle ortaya çıkabilen değerlere istinaden anlaşılabilir. Bunun temel sebebi, örneklem olarak aynı hız kategorisinde olan okuyuşların seçilmesidir. İncelediğimiz okuyuşların hızında da çok belirgin dalgalanmaların olmadığı görülebilir. Sadece; en hızlı ve en yavaş okuyuşun beraber dinlenmesi ile ayırt edilebilecek küçük düzeyli bir farklılaşmanın olduğu söylenebilir. 10 saniyelik bir farkın olduğu bu iki okuyuş, mücevved okuyuş olma açısından değerlendirilecek olursa her iki okuyuşun da ilk planda mücevved okuyuş tariflerine girebileceği görülmektedir. Her iki okuyuşun da murattal okuyuş olarak bilinen okuyuş biçimine göre daha ağır

karakterde oldukları söylenebilir. Cümleleri arasında uzun duraklamalar ile görece ağırdal müzikal ifadeler ve melizmatik melodiler görülmektedir. Şu durumda, aynı hız kategorisinde değerlendirilen okuyuşlar için algılabilir bir hız değişimi bulunmasının bu okuyuşların farklı bir kategoride değerlendirilmesini gerektirecek düzeye ulaşmamış olduğu ifade edilebilir.

Öneriler

Her ne kadar araştırmamızda âyetler arasında zamansal karşılaştırma yapılmamış olsa da, tablolara yansıyan cümle hız değerlerindeki dalgalanmaların sebepleri de ayrı bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkma gücünü taşımaktadır. Zira metrik düzeyde çok yüksek düzeyli bir benzeşme söz konusu iken hız çerçevesinde yaşanan küçük ölçekli ayrışmalara sebep olan dinamiklerin ne olduğu ile müziksellik veya fonetik gibi etkenlerin okuyuşun zamansallığına etkisi tartışmaya değer konular olmaya adaydır.

Mısır'daki tilâvet geleneklerinde kullanılan diğer seyir biçimi olan murattel okuyuşun mücevved okuyuş biçimi ile karşılaştırması, kıraat, müzik, dilbilim gibi disiplinlere gönül veren akademisyenler için ele alınması gereken ayrı bir konu olarak karşımızda durmaktadır.

Kimi bilim insanlarınca Kur'an tilâveti konusunda mevcut estetik merkezin 21. yüzyılda Körfez ülkelerine kaymakta olduğu²⁶ ifade edilmektedir. Bu ülkelerdeki kâriflerin okuyuşlarının, Kur'an tilâvetinin inceleme alanına girdiği disiplinler için bir araştırma konusu olma ihtimali de günümüz için göz ardı edilmemelidir.

Kaynakça

Praat: *Doing Phonetics by Computer* Version 6.1.32. Yazılım. Hollanda: Paul Boersma - David Weenink, 1992. <http://www.praat.org/>

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Câmi'u's-sahîh*. nşr. Mustafa Dib el-Buga. 6 Cilt. b.y.: Daru İbn Kesir, 1407/1987.

Çağlı, Necdet. *Kur'an Belağati ve Fonetiki Yönünden Kıraatler*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2002.

Çiftçi, Muhammed Recai. "Serbest Zamanlı Makamsal Okuyuşlar İçin Kullanılan 'Notasyonda Zamansal Tespit Yöntemi'nin Tutarlılığı (İhlâs Sûresi - Davut Kaya Örneği)". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 57 (2019), 67-84.

²⁶ Lauren Evans Osborne, *From text to sound to perception: Modes and relationships of meaning in the recited Qur'an* (Chicago: The University of Chicago, 2014), 154.

<https://doi.org/10.15370/maruifd.679214>

Çiftçi, Muhammed Recai. “Kur'an'ın Makamsal Okunuşunun Zaman-Metin İlerlemesi (Topçuoğlu-Kaya Örneği)”. *İslami Araştırmalar Dergisi* 32/1 (2021), 84-98.

Dağdeviren, Alican. “Kur'an'ın Fonetik İ'cazı”. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20/2 (2009), 69-88.

DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. “Kur'an-ı Kerim”. Erişim 7 Mayıs 2021. <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-1/fatiha-suresi-1/ayet-1/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1>

al-Faruqi, Lois Ibsen. “The Cantillation of the Qur'an”. *Asian Music* 19/1 (1987), 2-25. <https://doi.org/10.2307/833761>

Frishkopf, Michael. “Mediated Qur'anic Recitation and the Contestation of Islam in Contemporary Egypt”. *Music and the Play of Power in the Middle East, North Africa and Central Asia*. ed. Laudan Nooshin. 75-114. Farnham, Surrey: Ashgate, 2009.

Graham, William A. – Kermani, Navid. “Recitation and Aesthetic Reception”. *The Cambridge Companion to the Qur'ân*. ed. Jane Dammen McAuliffe. 115-142. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

el-Husari, Muhammed Mahmud Halil. “Mahmûd Halîl Husarî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 18/412-413. Ankara: TDV Yayınları, 1998.

Koç, Turan. *İslam Estetiği*. İstanbul: İsam Yayınları, 2009.

Murâd, Saîd. “Muhammed Rif'at”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 30/566-567. Ankara: TDV Yayınları, 2005.

Murâd, Saîd. “Muhammed Sıddîk Minşâvî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 30/117. Ankara: TDV Yayınları, 2005.

Murâd, Saîd. “Mustafa İsmâil”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31/303-304. Ankara: TDV Yayınları, 2006.

Murâd, Saîd. “Şa'sâî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38/367. Ankara: TDV Yayınları, 2010.

Huzur veren Sesler. “Fatiha Suresi - Abdulbasit Abdussamed”. *Youtube*. 9 Kasım 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=IxotoRHQesM>

Nelson, Kristina. “Reciter and Listener: Some Factors Shaping the Mujawwad Style of Qur'anic

- Reciting”. *Ethnomusicology* 26/1 (1982), 41-47.
- Nelson, Kristina. *The Art of Reciting the Qur'an*. Cairo: American University in Cairo Press, 2001.
- Okçu, Abdülmecit. “Kur’an Tilavetinde Ezgi”. *Dinî Araştırmalar* 10/28 (2007), 213-247.
- Osborne, Lauren Evans. “Textual and Paratextual Meaning in the Recited Qur’an: Analysis of a Performance of Surat al-Furqan by Sheikh Mishary bin Rashid al-Afasy”. *Qur’anic Studies Today*. ed. Angelika Neuwirth and Michael Sells. 228-246. New York: Routledge, 2016.
- Osborne, Lauren Evans. *From text to sound to perception: Modes and relationships of meaning in the recited Qur'an*. Chicago: The University of Chicago, 2014.
- Özel, Ahmet. “Abdülbâsıt Muhammed Abdüssamed”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1/300. Ankara: TDV Yayınları, 1988.
- Pacholczyk, Józef M. *Regulative principles in the Koran chant of Shaikh 'Abdu'l-Basit 'Abdu's Samad*. Los Angeles: University of California, 1970.
- Racy, Ali Jihad. *Arap Dünyasında Müzik: Tarab Kültürü ve Sanatı*. İstanbul: Ayrıntı, 2007.
- Reul McG, “al-Fatiha Tajwid Hussary, Mujawwad rendition”. *Youtube*. 18 Aralık 2016. <https://www.youtube.com/watch?v=deegmI8-egQ>
- Sells, Michael Anthony. *Approaching the Qur’an: The Early Revelations*. Ashland, Or: White Cloud Press, 2007.
- Kur'an Medresesi مدرسة القرآن, “Fatiha Suresi Şeyh Muhammed Rıfat”. *Youtube*. 27 Haziran 2017. https://www.youtube.com/watch?v=eF4sup_OfwU
- Yılmaz, Muhammet. "Muhammed Ebû Zehre'ye Göre Kur'an'ın Teğannî ile Okunuşu". *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18 (2020), 93-111.

The Metro-Rhythmic Character of Mujawwad Recitations of the Egyptian Reciters

Extended Summary

In today's Islamic world, when it comes to recitation of the Qur'an, countries such as Egypt in North Africa, such as Iraq, Saudi Arabia and Kuwait in the Gulf region, and countries such as Indonesia and Malaysia in the Far East are more prominent. Among these, it is seen that Cairo is in a dominant position compared to other centers such as Istanbul, Damascus, Baghdad, Mecca and Medina.

A very active recitation culture and tradition is kept alive in Egypt. It can be seen that many listeners record reciters' recitations with various recording devices in their hands. In the reciting process, there is an effective communication and interaction between the reciters and the audience, and the obvious gestures of them can be easily observed. The audience also calls for repeats, shouting up suggestions to the reciter and special requests for maqamat. There may also be some musical references to other reciters, and the knowledgeable audience will shout out its delighted recognition with the name of the reciter quoted.

Qur'an recitation in Egypt broadly consists of two forms, mujawwad and morattal. Morattal is a simple chant using a set pattern of limited musical range and phraseology. However, mujawwad refers to a slow recitation that deploys heightened technical artistry and melodic modulation, as in public performances by trained experts.

The temporal characteristics of mujawwad recitations have not been analyzed and revealed until today. In this study, the reciting of the Egyptian reciters in the form of "mujawwad" is examined. The purpose of this study, is to take the preliminary steps that will allow a comprehensive comparison between the recitings in Egypt, which differ as mujawwad and morattal, which are formed in two categories.

When analyzing the reciting tempo, the most important element of the text that needs to be calculated is the syllable in the CV pattern. Because the syllable in the CV pattern is a very important rhythm unit on which the reciting tempo is built and represents the "pulse" element in reciting.

It is seen that some scholars who researched in the fields of music theory, Arabic phonology and Qiraah stated that the ratio of long syllables (CVV-CVC) and short syllables (CV) in Arabic prosody can be expressed with 2 integers. Within the framework of the recitings in Türkiye, we have verified these findings with our previous researches. In this study, the temporal and metric

character of the recitations of Egyptian reciters will be examined within the framework of reciters such as Abdüssamed, Husari, Minşâvî, Muhammed Rif'at, Mustafa İsmâil and Şa'şâî. In determining the recitations to be analyzed, it was preferred that they were recited by contemporary reciters who lived in the same period.

The hypothesis of the study was established as "when the Egyptian reciters' recitations in the mujawwad course are analyzed comparatively, it is seen that their temporal characteristics are very similar." Our research has a descriptive character that reveals the temporal and metric features seen in the reciters' performances. In this study, reciters' recitations of Surat al-Fatiha was analyzed with Praat phonetic analysis software.

In this study in which mujawwad tempo type is the subject, first of all, CV unit time averages and associated CV-PM values have calculated. Then, the time averages of the long syllables in the CVV/CVC pattern and the short syllables in the CV pattern have been compared to each other and the temporal relationship between the long and short syllables have been revealed.

When the tables containing the CV unit time averages of the sentences in the recitations, in which the reciters use the mujawwad course, are analyzed, it is seen that the average CV unit time of the recitations is in the range of 0.33 - 0.43 seconds. In this interval, it can be said that the recitations of Abdüssamed, Husari, Minşâvî and Şa'şâî are concentrated in the middle of these two values, whereas the recitations of Muhammed Rif'at and Mustafa İsmâil constitute two extreme boundaries.

If we examine the table, which includes CV-PM (number of syllables in CV pattern read in per minute) values, which is the value that shows how many short syllables reciters read in a minute in mujawwad course, it is understood that the recitations vary in a tempo scale between 138 and 185 CV-PM. It is also understood from the related tables that the ratio of long syllables to short syllables in the recitations of the Egyptian reciters in the course of mujawwad indicates 2 integers. It is seen that the research hypothesis of this research is largely verifiable.

Keywords: Turkish Religious Music, Egypt, Qur'an, Mujawwad, Tempo, Metro-Rhythmic.